

Monitor Bouwketen

Daan Holtackers
Ad Grootenboer

Rapport in opdracht van BNA, Bouwend Nederland, FOSAG,
NLingenieurs en UNETO-VNI
Juni 2012

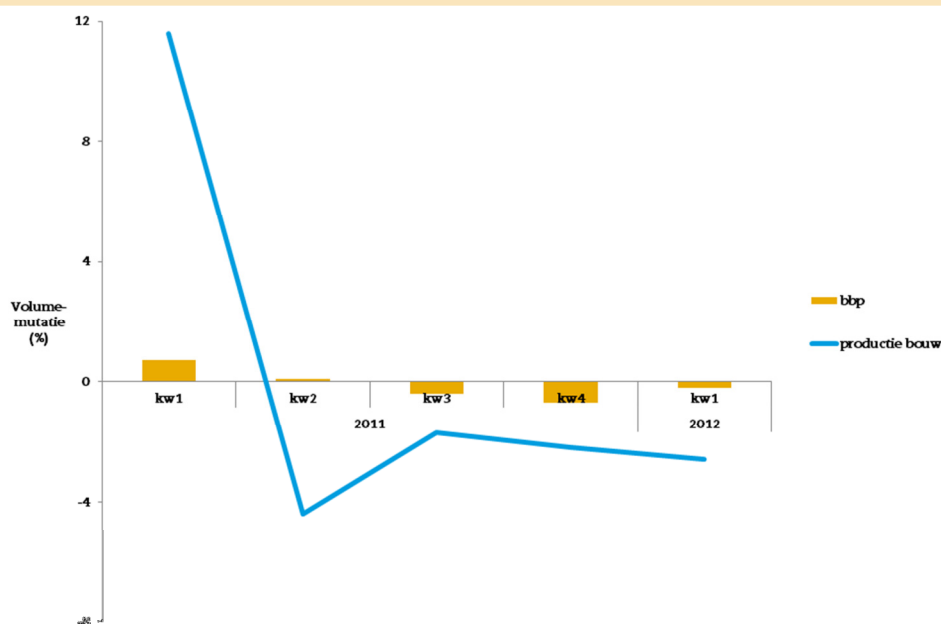
Inhoudsopgave

Conclusies op hoofdlijnen	3
1 Bouwkolom	5
1.1 De gevolgen van de stagnatie voor de bouw	5
1.2 Orderportefeuille	6
1.3 Ontwikkeling omzet	7
1.4 Ontwikkeling personeelsbestand	8
1.5 Stand van de conjunctuur in de bouwkolom	9
2 Architectenbureaus	10
3 Ingenieursbureaus	11
4 Bouwbedrijven	12
5 Schilders- en onderhoudsbedrijven	13
6 Installatiebedrijven	14
Bijlage 1: Sectoren in de keten	15
Bijlage 2: De opbouw van de monitor	16

Conclusies op hoofdlijnen

Na drie kwartalen waarin het Bruto Binnenlands Product (BBP) is gedaald, verkeert de Nederlands economie begin 2012 in een recessie (zie Figuur 1). De bouwproductie daalt al sinds het tweede kwartaal van 2011 – na een korte opleving volgend op een periode van productiedaling. Dit leidde tot een negatief oordeel over de bouwconjunctuur in de monitor van november 2011. Nu de daling van de bouwproductie in het eerste kwartaal van 2012 doorzet blijft het beeld negatief. De bouwbedrijven ondervinden de gevolgen van de slechte conjunctuur zoals blijkt uit het feit dat het aantal failliete bouwbedrijven¹ in het eerste kwartaal van 2012 tot nog toe een hoogtepunt bereikte.

Figuur 1 Mutatie t.o.v. vorig kwartaal, van het BBP en de bouwproductie 2011 eerste kwartaal – 2012 eerste kwartaal.

Bron: CBS

De uitkomsten van deze monitor wijzen dan ook op een verdere verslechtering van de conjunctuur in de bouwketen. De verwachtingen voor de omzet en het personeelsbestand zijn per saldo negatief. Ook is het afgelopen half jaar de orderportefeuille van de bouwketen gedaald. Onderstaand worden de belangrijkste conclusies voor iedere sector beschreven. Hieruit blijkt dat de conclusies voor de hele keten voor alle sectoren opgaan. Wel blijkt dat bij sectoren vóór in de bouwketen de afname minder groot is dan een halfjaar geleden.

Stand van de conjunctuur per sector

- **Architectenbureaus** – De orderportefeuille is het afgelopen halfjaar afgenomen en de omzet en het personeelsbestand zullen bij een groot deel van de bureaus afnemen. Wel is het verschil tussen het aantal bureaus dat een stijging verwacht en het aantal met een daling in vergelijking met een half jaar geleden minder groot geworden. Dit geldt zowel voor de omzet als voor de personeelsomvang. In het laatste kwartaal van 2011 steeg de bouwsom van nieuwe opdrachten aan architecten (CBS).

¹ Dit zijn de bedrijven in SBI 41-43 volgens de bedrijfsindeling die het CBS hanteert. In de figuur is de ontwikkeling van kwartaal op kwartaal gebruikt. Deze sluit aan bij de beschrijving in de monitor.

- **Ingenieursbureaus** – In deze sector blijft de conjunctuur ongunstig. De orderportefeuille is het afgelopen halfjaar met twee tiende maand afgenomen. Het aantal bureaus dat een afname van de omzet of het personeelsbestand verwacht is groter dan het aantal met een stijging. Ook hier is het verschil per saldo minder groot geworden.
- **Bouwbedrijven** – De stemming is in deze branche weinig veranderd. De verwachtingen ten aanzien van zowel de omzetontwikkeling als het personeelsbestand blijven ongeveer even pessimistisch als een half jaar geleden. De orderportefeuille is in die periode verder gedaald.
- **Schilders- en onderhoudsbedrijven** – In deze sector speelt het seizoen een grote rol. Daarom wordt in deze sector een vergelijking gemaakt met mei 2011. De stemming van de schilders- en onderhoudsbedrijven is duidelijk minder goed dan een jaar geleden. Dit geldt zowel voor de orderportefeuille als voor de verwachting van omzet en personeelsbezetting.
- **Installatiebedrijven** – In deze sector is de stemming negatief. De verwachtingen van de omzetontwikkeling zijn verder verslechterd ten opzichte van een half jaar geleden. De verwachtingen over de werkgelegenheid zijn omgeslagen van een positief naar een negatief saldo. Het is daarom opvallend dat de installatiesector de enige sector is met een afwijkende ontwikkeling van de orderportefeuille. Deze is het afgelopen half jaar licht gestegen.

1 Bouwkolom

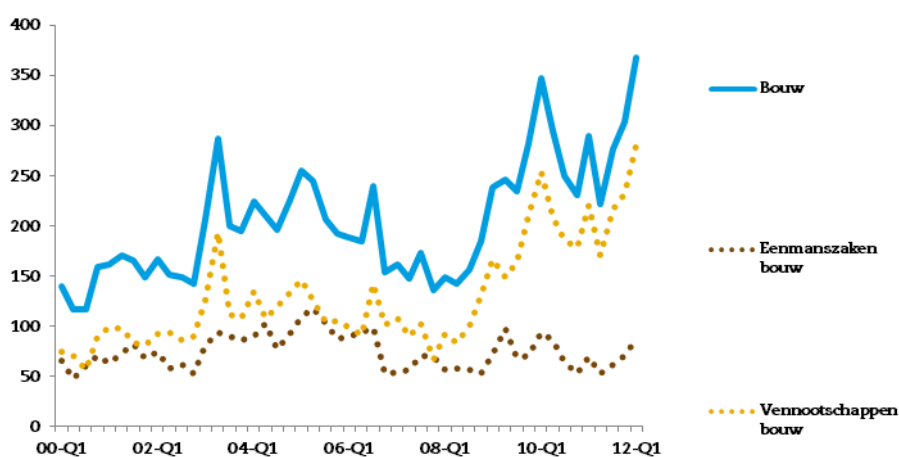
1.1 De gevolgen van de stagnatie voor de bouw

Na drie kwartalen waarin het BBP is gedaald, verkeert de Nederlands economie begin 2012 in een recessie. Een van de oorzaken van de daling van het BBP is de afname van het investeringsvolume. Hierbij worden de investeringen in bouwwerken extra getroffen als gevolg van de stagnatie op de kantorenmarkt. Consumenten zijn op dit moment niet van plan grote uitgaven te doen. Het kopen van een huis wordt voorlopig uitgesteld, waarbij de onzekerheid rond de hypotheekrenteaftrek voor nog meer terughoudendheid zorgt. Onduidelijk is of eventuele nieuwe maatregelen van de overheid (of overheidsmaatregelen) om de woningbouw te stimuleren effect zullen hebben. Of hierin verandering komt, is ook afhankelijk van de uitkomsten van de verkiezingen in september. Deze overwegingen gelden ook voor de infra, waarvan de productie mede als gevolg van stimuleringsmaatregelen de afgelopen jaren op peil bleef. In het kader van het terugdringen van het overheidstekort is op dit moment in deze sector eerder sprake van bezuinigen dan van stimuleren.

Uit voorgaande blijkt dat zowel woning-, utiliteitsbouw als infra worden getroffen door de recessie. Het EIB verwacht dan ook dat de bouwproductie in 2012 in alle drie daalt. Hierbij wordt de nieuwbouw sterker getroffen dan de herstel en verbouw en het onderhoud. De totale bouwproductie zal in 2012 dalen met bijna 5%².

Uit cijfers van het CBS blijkt dat de productie in de bouw in het eerste kwartaal met bijna 11% is afgenomen ten opzichte van het eerste kwartaal van 2011³. Steeds meer bedrijven in de bouw ondervinden de gevolgen van de economische crisis: het aantal failliete bouwbedrijven bedraagt in het eerste kwartaal van 2012 ruim 350 (zie figuur 2). Zoveel bouwbedrijven zijn er in één kwartaal deze eeuw niet eerder failliet gegaan.

Figuur 2 Ontwikkeling van het aantal faillissementen in Nederland (2000 Q1 – 2012 Q1) in de bouwsector (CBS-bedrijfsindeling SBI 41-43)

Bron: CBS

² De uitkomst van de verwachting, die op 15 juni op de Euroconstruct bijeenkomst te Londen is gepresenteerd.

³ Volgens het CBS valt deze daling extra groot uit door de strenge vorstperiode in februari en doordat de kerstvakantiedagen dit keer voor een aanzienlijk deel in het nieuwe jaar (2012) vielen.

Ook is de werkgelegenheid in de bouwsector (SBI 41-43) teruggelopen. In het eerste kwartaal van 2012 is het aantal werkenden ten opzichte van een jaar geleden 10.000 minder en bedraagt nu 471.000. Deze daling is met name veroorzaakt door een afname van het aantal werknemers; het aantal zelfstandigen is met 1.000 afgenomen. De in de monitor van november uitgesproken verwachte daling van het personeelbestand is hiermee bevestigd.

Uit de hierna volgende paragrafen blijkt dat dit beeld overeenkomt met de uitkomsten van de huidige monitor.

1.2 Orderportefeuille

De orderportefeuille is in Tabel 1 weergegeven voor de sectoren in de bouwketen. De orderportefeuilles zijn, net als een halfjaar geleden, met uitzondering van de installatiebedrijven afgenomen. Deze ontwikkeling past in het beeld dat in de vorige paragraaf is gegeven: als gevolg van de economische teruggang is er minder werk voorhanden. De afname bij de ingenieursbedrijven is minder dan de afname van een maand in de periode mei tot november 2011. Ook bij de bouwbedrijven is de afname beperkt. De daling van de orderportefeuille is bij de architectenbureaus met vier tiende maand het grootst van deze drie sectoren. Net als bij de ingenieursbureaus is deze geringer dan in de periode mei tot november 2011. Bij de schilders- en onderhoudsbedrijven valt de daling ook hoger uit, maar hier gaat het over een periode van mei 2011 tot mei 2012. Omdat in deze sector het seizoen een belangrijk effect heeft op de werkvoorraad, is vergelijking met november (toen de orderportefeuille 2,7 maanden bedroeg) niet zinvol.

Tabel 1 Orderportefeuilles in aantal maanden, per sector

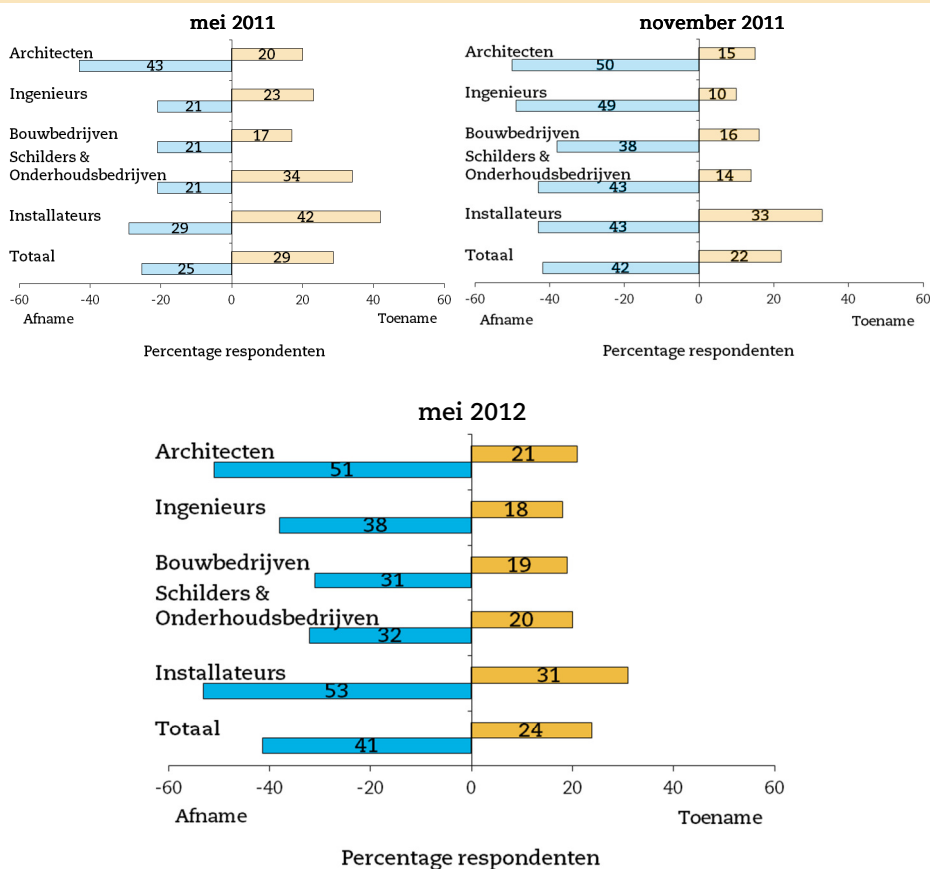
	Orderportefeuille		
	mei 2011	november 2011	mei 2012
Architectenbureaus	5,6	4,7	4,3
Ingenieursbureaus	5,4	4,4	4,2
Bouwbedrijven	6,4	6,2	5,9
Schilders- en onderhoudsbedrijven	4,8	2,7	4,1
Installatiebedrijven	n.b.	6,3	6,6
Totaal	n.b.	6,0	5,8

Bron: Zie bijlage

1.3 Ontwikkeling omzet

Ook de verwachtingen over de ontwikkeling van de omzet vormen een indicator voor de conjunctuur in de bouw. Figuur 3 toont hoe de bedrijven in de verschillende sectoren van de bouwketen verwachten dat hun omzet zich zal ontwikkelen. De verschillen met een halfjaar geleden zijn niet groot. In alle sectoren zijn de bedrijven en bureaus negatief gestemd over hun omzetontwikkeling – een logische consequentie van de onder druk staande werkvoorraad en de afnemende productie. De installateurs zijn negatiever gestemd dan een halfjaar geleden. De omslag van de stemming in deze branche in november heeft zich hiermee doorgezet. In de andere branches zijn de bedrijven en bureaus per saldo minder negatief, maar de verschillen zijn niet groot. Bij de installateurs is zowel het aandeel bedrijven dat verwacht dat hun omzet zal *toenemen* (31%) als het aandeel dat verwacht dat hun omzet zal *afnemen* (53%) het grootst. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat de negatieve stemming in de bouw op korte termijn zal veranderen.

Figuur 3 Omzetverwachting per sector

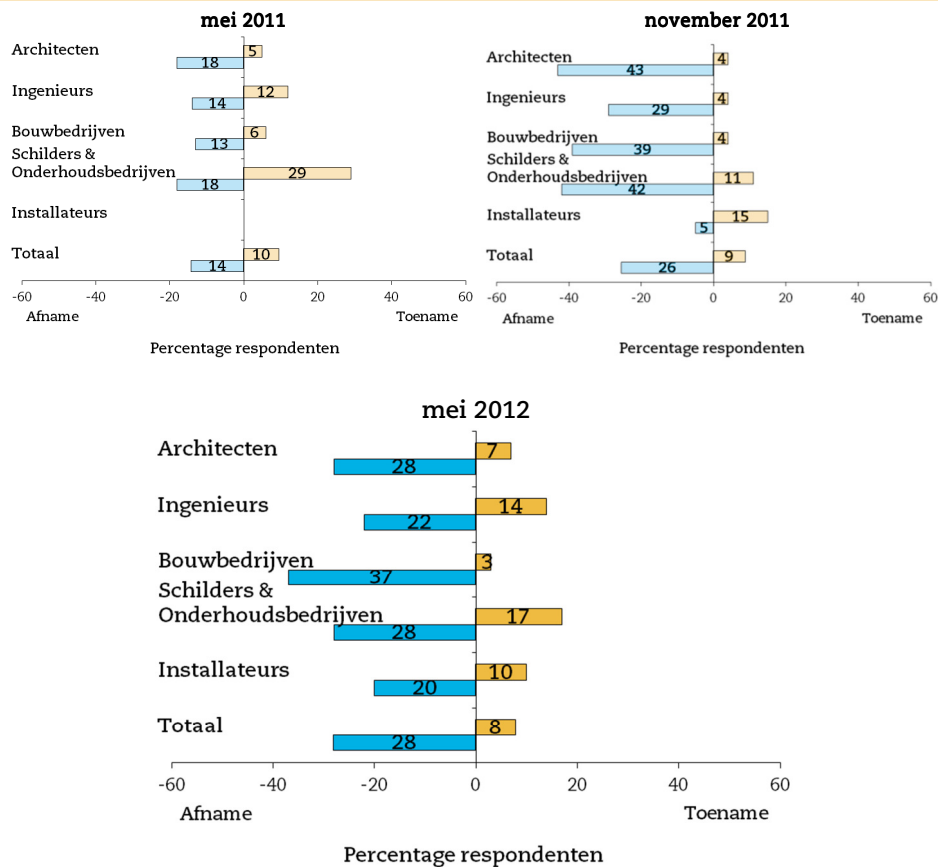

Bron: Zie bijlage

1.4 Ontwikkeling personeelsbestand

Ook de verwachte ontwikkeling van het personeelsbestand zegt iets over de conjunctuur. Figuur 4 toont hoe de bedrijven in de verschillende sectoren de ontwikkeling van hun personeelsbestand inschatten. De verschillen met een halfjaar geleden zijn net als in de vorige paragraaf in het algemeen niet groot. In alle sectoren zijn de bedrijven negatief gestemd over de ontwikkeling van hun personeelsbestand. Bij de installateurs is de stemming omgeslagen, maar in alle sectoren geeft de meerderheid aan geen toename of afname van het personeelsbestand te verwachten. Bij de bouwbedrijven is de stemming nagenoeg onveranderd ten opzichte van een halfjaar geleden. Bij de architecten-, de ingenieursbureaus en de schilders- en onderhoudsbedrijven is de stemming minder negatief dan een halfjaar geleden.

Figuur 4 Verwachte ontwikkeling per sector van personeelsbestand

Bron: Zie bijlage

1.5 Stand van de conjunctuur in de bouwkolom

De ontwikkelingen van de conjunctuurindicatoren laten zich als volgt samenvatten.

Tabel 2 Verwachtingen over de conjunctuur, per schakel in de bouwketen

	Order- portefeuille	Omzet	Personeel
Architectenbureaus	afname	afname	afname
Ingenieursbureaus	afname	afname	afname
Bouwbedrijven	afname	afname	afname
Schilders- en onderhoudsbedrijven	afname	afname	afname
Installatiebedrijven	stijging	afname	afname

Bron: Zie bijlage

Uit de bespreking van de conjunctuurindicatoren in de voorgaande paragrafen blijkt dat het pessimisme over de toekomstige conjuncturele ontwikkelingen aanhoudt. Een halfjaar geleden nam het pessimisme toe; van een toename is in de huidige uitkomsten gemiddeld genomen weliswaar geen sprake meer, maar er is ook nog geen plaats voor optimisme. Dit beeld blijkt uit alle indicatoren, die maar weinig verschillen met een halfjaar geleden. Als er al lichtpuntjes zijn dan worden die gevonden bij de architecten- en ingenieursbureaus, waar de verwachtingen over omzet en personeel minder negatief zijn dan een half jaar geleden. Dit gevoegd bij de stijging van de bouwsom van de door architecten ontvangen orders geeft een indicatie dat de sectoren die vóór in de keten staan dichterbij herstel staan dan de sectoren later in de keten⁴. De stijging van de orderportefeuille bij de installatiebedrijven is in dat licht niet goed verklaarbaar.

⁴ In de bouwmaterialindustrie daalt de orderportefeuille van het eerste op het tweede kwartaal van 2012 van 2,9 naar 2,7 maanden (bron:CBS)

2 Architectenbureaus

Uit paragraaf 1 is gebleken dat de orderportefeuille van de architectenbureaus is afgenomen. De helft van de bureaus verwacht dat hun omzet zal afnemen en over de ontwikkeling van het personeelsbestand zijn de bureaus ook niet positief gestemd. Wel is het verschil tussen het aantal bureaus dat een stijging verwacht en het aantal met een daling in vergelijking met een half jaar geleden minder groot geworden. Dit geldt zowel voor de omzet als voor de personeelsomvang. In het laatste kwartaal van 2011 steeg de bouwsom van nieuwe opdrachten aan architecten⁵.

Tabel 3 toont de resultaten voor een aantal overige conjunctuurgerelateerde indicatoren. Hieruit blijkt dat de architectenbureaus nauwelijks van mening veranderd zijn over deze indicatoren in vergelijking met een halfjaar geleden. Alleen het aandeel bureaus dat een daling van het honorarium verwacht is aanzienlijk toegenomen. Het aandeel bureaus dat een kleiner belang verwacht is met name substantieel in de marktsectoren voor kantoren, winkels en woningen. Ruim zes van de tien bureaus beoordeelt hun orderportefeuille als klein, terwijl minder dan een van de tien deze als groot beoordeelt.

Tabel 3 **Ontwikkeling van het belang van architectenbureaus in deelsectoren van de markt; diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren (saldi van percentages toename en afname), voor de gehele branche**

	Saldo november 2011	Saldo mei 2012
Belang* per marktsector (%)		
- Woningen	-23	-24
- Kantoren	-55	-55
- Winkels	-32	-33
- Onderwijs	1	2
- Gezondheidszorg	12	13
- Stedenbouw	-14	-14
- Gemengde projecten	-2	-1
- Overig	-6	-6
Honorarium (%)	-15	-44

* Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

Bron: Stratus

⁵ Bron: CBS, Bouwsom van nieuwe opdrachten ontvangen door architecten

3 Ingenieursbureaus

Bij de ingenieursbureaus is de stemming ten opzichte van een halfjaar geleden weinig veranderd: de conjunctuur blijft ongunstig, maar niet in meer of mindere mate dan eerder. De orderportefeuille is iets afgenomen en blijft daarmee op een laag niveau. De verwachtingen over de ontwikkeling van de omzet en het personeelsbestand zijn per saldo toegenomen, maar nog altijd negatief. Tabel 4 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren.

Tabel 4 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren (in percentages), voor de gehele branche

		november 2011	mei 2012
Stagnatie vanwege onvoldoende orders (%)*		31	28
Stagnatie vanwege andere oorzaken (%)*		26	20
Beoordeling orderpositie (%)	- groot	0	4
	- normaal	45	52
	- klein	55	44
Verwachting ontwikkeling tarieven (%)	- toename	0	0
	- afname	27	12

* Het beeld is hier iets vertekend aangezien respondenten in geval van stagnatie (maximaal) twee antwoorden mochten kiezen

Bron: NIngenieurs

Bijna een drie van de tien bureaus geeft aan stagnatie te ondervinden als gevolg van onvoldoende orders. Ten opzichte van november is dit aandeel iets afgenomen. Het aandeel bureaus dat de orderportefeuille als klein beschouwt is met een vijfde afgenomen; meer dan de helft beoordeelt deze als normaal. Bijna negen van de tien bureaus verwacht dat hun tarieven niet zullen wijzigen. Over het algemeen zijn de ingenieursbureaus dus negatief gestemd, maar minder dan een halfjaar geleden.

4 Bouwbedrijven

Uit paragraaf 1 is gebleken dat de stemming bij de bouwbedrijven nauwelijks is veranderd. De orderportefeuille is slechts drie tiende maand gedaald, de verwachtingen van de ontwikkeling van het personeelsbestand zijn vrijwel gelijk gebleven en de verwachtingen van de omzetontwikkeling zijn per saldo minder negatief. Tabel 5 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Uit deze resultaten blijkt dat herstel voorlopig nog niet te verwachten is bij de bouwbedrijven.

Tabel 5 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren (in percentages), voor de gehele branche en voor de deelsectoren B&U en GWW

		nov. 2011	mei 2012		nov. 2011	mei 2012
Geen stagnatie in onderhanden werk (%)	Bouw	64	50	Beoordeling orderpositie (%)		
	B&U	62	43	- groot	8	6
	GWW	69	70	- normaal	56	44
				- klein	36	50
Stagnatie vanwege onvoldoende orders (%)	Bouw	28	47		100	100
	B&U	29	52	Verwachte prijsontwikkeling (%)		
	GWW	23	29	- toename	6	6
Orderportefeuille (mnd.)	Bouw	6,2	5,9	- gelijk	87	80
	B&U	6,3	5,7	- afname	7	14
	GWW	6,1	6,2		100	100

Bron: EIB

Ten opzichte van de vorige rapportage zijn de indicatoren in Tabel 5 vooral bij de B&U negatiever geworden. Het aandeel bedrijven dat geen stagnatie ondervindt is in de B&U afgenomen, terwijl dit aandeel in de GWW vrijwel niet veranderd is. De daling van de orderportefeuille in de bouw is een gevolg van een afname van de werkvoorraad in de B&U. Ruim de helft van de bouwbedrijven beoordeelt de omvang van de orderportefeuille als klein; van het overige deel vindt het merendeel de orderpositie normaal. Verreweg de meeste bouwbedrijven verwachten dat hun prijzen de komende maanden niet zullen stijgen of dalen.

5 Schilders- en onderhoudsbedrijven

Bij de schilders- en onderhoudsbedrijven speelt het seizoen een grote rol. Daarom is de stemming wat beter dan een halfjaar geleden, maar duidelijk minder goed dan een jaar geleden. Dit geldt zowel voor de orderportefeuille als voor de verwachting van omzet en personeelsbezetting. In vergelijking met mei vorig jaar daalde de orderportefeuille van 4,8 naar 4,1 maanden. Tabel 6 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren.

Tabel 6 Percentage bedrijven dat t.o.v. een jaar eerder een toe-/afname in omzet/werkgelegenheid gerealiseerd heeft

		mei 2011	nov. 2011	mei 2012
(November heeft betrekking op de periode april – september 2012, mei op oktober 2011 – maart 2012)				
Gerealiseerde omzet (%)	- toename	26	30	20
	- gelijk	33	45	38
	- afname	41	25	42
		100	100	100
Gerealiseerde werkgelegenheid (%)	- toename	21	24	15
	- gelijk	42	52	43
	- afname	37	24	42
		100	100	100

Bron: USP

De werkgelegenheid bleef bij vier van de tien bedrijven constant en van de overige bedrijven was bij het merendeel het personeelsbestand afgenomen; voor de omzet geldt ongeveer hetzelfde. Ten opzichte van de vorige rapportage zijn deze cijfers negatiever geworden, maar ze zijn vergelijkbaar met de uitkomsten van een jaar geleden.

Het beeld van de conjunctuur in de schilders- en onderhoudssector is al met al negatiever dan een jaar geleden.

6 Installatiebedrijven

De indicatoren in de installatiebranche geven aan dat het pessimisme in die sector is toegenomen. De orderportefeuille is weliswaar toegenomen van 6,3 naar 6,6 maanden, maar de verwachtingen over de omzetontwikkeling zijn negatiever dan een halfjaar geleden en de verwachtingen over de werkgelegenheid zijn omgeslagen van een positief naar een negatief saldo. Tabel 7 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren.

Tabel 7 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren (in percentages), voor de installatiebedrijven (met minimaal 25 werknemers)

		nov. 2011	mei 2012
Resultaatverwachting (%)	- toename	22	26
	- gelijk	63	64
	- afname	15	10
Verwachting ontwikkeling prijsniveau (%)	- toename	7	4
	- gelijk	49	32
	- afname	44	64
Aantal offerteaanvragen (%)	- toename	34	35
	- gelijk	34	25
	- afname	32	40

Bron: MC

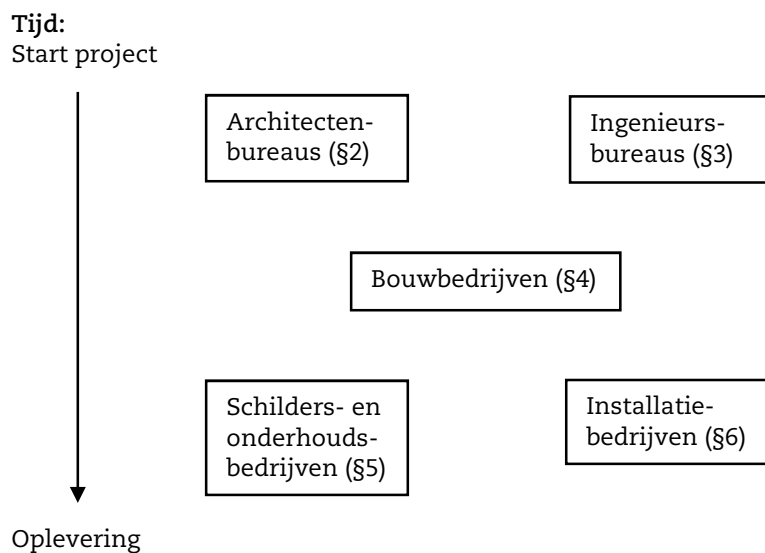
De installatiebedrijven zijn licht optimistisch over hun toekomstig resultaat. Een kwart voorziet een daling van hun resultaat, terwijl ook een kwart verwacht dat hun resultaat met meer dan 2½% zal stijgen. De overige helft verwacht een resultaat kleiner dan 2½%. Ruim zes van de tien bedrijven verwachten een daling van hun tarieven. Over het prijsniveau zijn de installateurs pessimistischer gestemd dan een halfjaar geleden. Het aantal offerteaanvragen ontwikkelt zich middelmatig. Bij een op de drie is dit aantal toegenomen, maar bij vier van de tien bedrijven is dit afgenomen.

Al met al blijkt dat de installatiebedrijven over het algemeen niet optimistisch gestemd zijn. Ten opzichte van een halfjaar geleden is hun stemming negatiever geworden.

Bijlage 1: Sectoren in de keten

Sinds 2011 heeft het EIB in drie rapportages de conjunctuur in de bouwketen beschreven. De organisaties, die bij dit project zijn betrokken, zijn de BNA, NLingenieurs, Bouwend Nederland, FOSAG en UNETO-VNI. De rapportage behandelt de bouwketen in het eerste hoofdstuk als geheel. In de volgende hoofdstukken wordt ingegaan op de afzonderlijke sectoren, die vertegenwoordigd worden door de hierboven genoemde organisaties. De indeling van de rapportage is gebaseerd op het onderstaande schema (zie Figuur 5), dat de bouwketen summier weergeeft. In de praktijk is de samenwerking tussen de hier vermelde sectoren veelal complexer. Zo krijgen installatiebedrijven opdrachten waarbij ze als hoofdaannemer optreden en een bouwbedrijf als onderaannemer inschakelen. Zowel de installatiebedrijven als de onderhoudsbedrijven ontvangen opdrachten voor het uitvoeren van onderhoud rechtstreeks van particulieren.

Figuur 5 Indeling rapportage / schematische weergave van de bouwketen

Bron: EIB

Bijlage 2: De opbouw van de monitor

In deze rapportage wordt de stand van de conjunctuur in de bouwketen in de eerste helft van 2012 geanalyseerd, op basis van de meest recente onderzoeken van BNA, NLingenieurs, EIB, FOSAG en UNETO-VNI.

Voor het opstellen van deze notitie is gebruik gemaakt van de afzonderlijke conjunctuuronderzoeken van de brancheorganisaties. Tabel 8 laat zien welke partijen deze onderzoeken uitgevoerd hebben. In de FOSAG Ondernemerspanel Rapportage is de orderportefeuille gerapporteerd in aantal weken; voor de omrekening naar aantal maanden is een omrekenfactor van 4,4 gebruikt.

Wat betreft de respons op de verschillende onderzoeken geldt dat deze in relatie tot de onderzochte populaties bevredigend tot goed zijn, met uitzondering van de respons van de installatiebedrijven. Bij het bepalen van de uitkomsten voor de totale bouwkolom wordt de personeelsomvang per sector gebruikt voor de weging van de sectorgegevens.

Tabel 8 Bronvermelding en overzicht van respons per sector, in aantal en als percentage van het aantal geënquêteerde bedrijven

Branche	Onderzoek door	Aantal	Percentage nov. 2011	Percentage mei 2012
Architectenbureaus	Stratus	272	29%	20%
Ingenieursbureaus	NLingenieurs	50	31%	36%
Bouwbedrijven	EIB	371	52%	44%
Schilders- en onderhoudsbedrijven	USP	519	24%	20%
Installatiebedrijven	MC	60	10%	15%

Bron: EIB

De in deze monitor vermelde verwachtingen hebben per partij betrekking op een andere verslagperiode. In onderstaande tabel is dit samengevat.

Tabel 9 Periode waarop de verwachtingen betrekking hebben

Branche	Meting van november 2011	Meting van mei 2012
Architectenbureaus	derde kwartaal	eerste kwartaal
Ingenieursbureaus	vierde kwartaal	tweede kwartaal
Bouwbedrijven	vierde kwartaal	tweede kwartaal
Schilders- en onderhoudsbedrijven	oktober – maart	april – september
Installatiebedrijven	vierde kwartaal	tweede kwartaal

Bron: EIB